

ภาพจาก www.landactionthai.org

อะไรอยู่ในสมองนักเศรษฐศาสตร์

คำว่า “เศรษฐศาสตร์” ดุ๊กดิ๊ก น่ากลัว น่าปวดหัวกับตัวเลข ยิ่งนักเศรษฐศาสตร์แล้วยิ่งมีหน้าเขาทำอะไรกันและในหัวเขาคิดถึงอะไร ขาดทุน-กำไร ต้นทุน เงิน ๆ ทอง ๆ การผลิต การบริโภค ฯลฯ

“เศรษฐศาสตร์” เป็นคำมาแรงเกี่ยวกับสังคมไทยในยุคสมัยรัชกาลที่ ๖ และ ๗ เพราะมีนโยบายของ “สังคมนิยม” “คอมมิวนิสต์” เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองและระบบเศรษฐกิจใน ค.ศ. ๑๙๑๑ ในรัสเซียเป็น “ระบอบคอมมิวนิสต์” โรงเรียนกฎหมายไทยมีการสอนวิชานี้แต่แฝงอยู่ในชื่ออื่น

“เศรษฐศาสตร์” ได้รับการยอมรับในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ประมาณหลัง ค.ศ. ๑๙๔๖) มีการตั้ง “คณะเศรษฐศาสตร์” ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในปี ๑๙๔๕ (๒๔๘๒) ที่ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และเมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑ ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๔ อาชีพ “นักเศรษฐศาสตร์” ก็เป็นที่รู้จักมากขึ้น

“เศรษฐศาสตร์” ฝึกฝนให้ตระหนักว่าทุกสิ่งมีความจำกัด (scarce) ซึ่งหมายความว่ามีความต้องการมากกว่าที่จะสนองตอบได้ ดังนั้น จึงเห็นความจำกัดในเรื่องทรัพยากรของประเทศและของโลก ทั้งเรื่องน้ำ ที่ดิน เงินทอง ฯลฯ และครอบคลุมไปถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมด้วย เช่น เวลาและโอกาส

เมื่อเกิดความจำกัดขึ้นจึงทำให้เกิดการต้องเลือกเกิดขึ้น เช่น ประเทศไทยมีที่ดินจำกัดอยู่เพียงประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร แต่เราอยากมีที่ดินมากกว่านี้เพื่อเก็บไว้เป็นแหล่งกักน้ำ ทำการเกษตร ที่อยู่อาศัย ฯลฯ ดังนั้นมันจึงเป็นสิ่งขาดแคลน คำถามก็คือแล้วเราจะแบ่งมันใช้ในแต่ละด้านอย่างไร (ถ้าไม่มีความจำกัดก็ไม่ต้องมีปัญหาเพราะจะจัดเอาไปใช้แต่ละด้านมากมายเท่าไรก็ได้)

ไม่ว่าจัดสรรอย่างไร เมื่อรวมกันทั้งหมดก็ต้องเป็น ๕๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร สมมติถ้าเราจัดให้เป็นป่าไปเกือบหมดก็เหลือที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตรน้อยมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าเอาไปใช้เพื่อการอยู่อาศัยและทำการเกษตรมากก็เหลือที่ดินเพียงเล็กน้อยที่จะเป็นแหล่งแห่งความชุ่มชื้นผืนน้ำสืบต่อไปถึงลูกหลาน

คำถามที่สำคัญก็คือ แล้วจะจัดสรรให้แต่ละด้านไปอย่างไร ตรงนี้แหละที่นักเศรษฐศาสตร์สามารถเข้ามาช่วยให้ความกระจ่างได้ว่าแต่ละการเลือกในการจัดสรรที่ดินมีผลดีผลเสียอย่างไร และมากน้อยเพียงใดเพื่อคนที่รับผิดชอบจะได้ตัดสินใจ ถ้าเป็นระดับย่อยคือที่ดินของเราเอง เราเป็นคนตัดสินใจ แต่ถ้าเป็นระดับประเทศ ประชาชนตัดสินใจผ่านคนที่เขาเลือกเข้าไปทำงานแทนซึ่งคำตอบอาจเป็นไปได้ไปตามกลไกตลาดผสมกับการควบคุม

ในเรื่องเงินทองก็เหมือนกัน ยากจนถึงเศรษฐศาสตร์ก็เผชิญปัญหาอย่างเดียวกันคือจะจัดสรรเงินอย่างไรอย่างเหมาะสม สำหรับยากนั้นปวดหัวน้อยเนื่องจากมีเงินน้อยจึงมีทางเลือกจำกัด แต่สำหรับเศรษฐหรือคนมีอันจะกินแล้วค่อนข้างปวดหัว (แต่ถ้าไม่มีเงินจะปวดหัวกว่า)ว่าจะเอาเงินที่มีจำกัดไปปลุกบ้านหลังใหญ่และเหลือเงินอีกส่วนที่น้อยกว่าไปลงทุนด้านอื่นหรือบริโภค

ถ้าคิดว่าทั้งชีวิตหนึ่งแต่ละคนจะหาเงินได้จำนวนหนึ่งโดยได้รับอย่างกระจายไปในแต่ละช่วงชีวิต คำถามก็คือจะจัดการกับมันอย่างไร จะใช้จ่ายมันอย่างไร ถ้ามีมากใช้มากก็จะไม่มีเงินออมสำหรับหาดอกผลจากมันในอนาคต ถ้ามีมากใช้น้อยเกินไปก็ขาดความสุข

การขาดแคลนและต้องเลือกเช่นนี้ทำให้เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “ไม่มีอะไรฟรี” กล่าวคือ “จะได้บางอย่างก็ต้องยอมเอาบางอย่างไปแลก” เสมอ เช่น อยากมีเงินออมเพื่อให้หาดอกผลก็ต้องเสียสละการบริโภคในวันนี้ไปแลก แต่ถ้าอยากบริโภคมาก ๆ ในวันนี้ก็ได้มาด้วยการต้องเสียสละเงินออมซึ่งอาจสร้างดอกผลให้ได้ในอนาคต

นักเศรษฐศาสตร์เรียกสิ่งที่เกิดขึ้นจากการแลกได้กับเสียนี้ว่า “ค่าเสียโอกาส” (opportunity cost) ในกรณีข้างต้นก็คือการเสียสละการบริโภคในวันนี้ไป กับอีกกรณีคือการยอมเสียสละเงินออมเพื่อความสุขในวันนี้ สมมติว่าถ้าวันนี้มีทางเลือก ๒ อย่างคือ อยู่บ้านกับออกไปทำงาน ไม่ว่าจะเลือกอยู่บ้านหรือการทำงานก็ล้วนมี “ค่าเสียโอกาส” ทั้งนั้น ถ้าอยู่บ้าน “ค่าเสียโอกาส” ก็คืองานที่ไม่ได้ทำเพราะต้องยอมเสียสละไปเพื่ออยู่บ้าน ถ้าไปทำงาน “ค่าเสียโอกาส” ก็คือการยอมเสียสละความสุขจากการที่ได้อยู่บ้าน (สมมติว่าอยู่บ้านแล้วมีความสุขนะครับ) เพื่อจะได้ไปทำงาน

นี่คือสิ่งที่อยู่ในหัวของนักเศรษฐศาสตร์เสมอเพราะทุกอย่างในโลกล้วนขาดแคลน ดังนั้น จึงต้องเลือกและทุกการเลือกก็มี “ค่าเสียโอกาส” การต้องเลือกนี้แหละคือเรื่องปวดสมอง เพราะไม่ว่าจะเลือกอะไรก็ต้องเอาบางสิ่งไปแลกเสมอ (“ไม่มีอะไรฟรี”) และ “ฟรี” ในที่นี้กินความกว้างขวางกว่าเงิน เงินทองนั้นเป็นเพียงทรัพยากรอย่างหนึ่งเท่านั้น ที่ขาดแคลนอย่างมาก ๆ สำหรับมนุษย์คือเวลา

ตัวอย่างหนึ่งที่มีการเลือกเกี่ยวข้องกับเรื่องคอขาดบาดตายทีเดียว เมื่อถึงวัยของสุขภาพสตรีก็มี ๒ ทางเลือก หนึ่งปล่อยไปตามธรรมชาติไม่กินฮอร์โมนซึ่งจะทำให้ร่างกายโทรมเร็วขึ้น อาจมีปัญหากระดูกสันหลัง กระดูกบางขึ้น จิตใจห่อเหี่ยว อีกทางเลือกหนึ่งก็คือกินฮอร์โมนซึ่งมีงานวิจัยสนับสนุนว่ากินแล้วอาจเกิดมะเร็งเต้านมหากมีทางโน้มที่จะเป็นอยู่แล้วทางพันธุกรรม

ในกรณีนี้มีความขาดแคลนเกิดขึ้นคือเลือกได้ทางเดียวเท่านั้น ไม่ว่าจะตัดสินใจเลือกเส้นทางใดก็ล้วน “ไม่มีฟรี” ทั้งสิ้น ถ้าไม่กินฮอร์โมนก็แก่เร็ว ถ้ากินฮอร์โมนก็อาจเป็นมะเร็ง การตัดสินใจเลือกครั้งนี้อาจหมายถึงชีวิตก็ได้ ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า สามารถเอาเศรษฐศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

อีกเรื่องหนึ่งในสมองของคนพวกนี้ก็คือผลิตภาพ (productivity) ซึ่งหมายถึงว่าหนึ่งหน่วยของวัตถุดิบผลิตได้มากน้อยเพียงใด เช่นที่ดิน ๑ ไร่หรือแรงงาน ๑ คน มีความสามารถในการผลิตได้มากเพียงใด ความร่ำรวยหรือยากจนของสังคมใดก็อยู่ตรงนี้แหละ ถ้าสังคมใดมีคนที่มีคุณภาพก็สามารถบันดาลให้เกิดผลิตภาพสูง จนช่วยให้มีผลผลิตมากมายแก่สมาชิกเพื่อแบ่งปันกัน ถ้าสังคมนั้นมีผลิตภาพต่ำก็หมายถึงความสามารถในการผลิตต่อหนึ่งหน่วยวัตถุดิบนั้นต่ำ ผลผลิตไม่มีพอให้สมาชิก สังคมนั้นก็ยากจน

เมื่อทรัพยากรทุกอย่างขาดแคลน ความสามารถในการผลิตต่อหน่วยวัตถุดิบจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก สมาชิกในสังคมมีความสุขจากการได้บริโภคสินค้าและบริการ ถ้าสังคมใดมีผลิตภาพต่ำก็หมายถึงว่าแต่ละหน่วยวัตถุดิบผลิตได้น้อยจนผลผลิตไม่เพียงพอต่อสมาชิกซึ่งหมายถึงความยากจนนั่นเอง

นักเศรษฐศาสตร์คือนักจัดการความขาดแคลน การเข้าใจธรรมชาติและกลไกของการแก้ไขความขาดแคลน การรู้วิธีการประเมินผลได้ผลเสีย การคาดคะเน ตลอดจนการวางแผนใช้ทรัพยากรทำให้นักเศรษฐศาสตร์มีบทบาทต่อสังคมเสมอ (ก)